

Analisi econòmico-financer de l'empresa catalana. Exercici 1989 (*)

Enric Genescà Garrigosa

Característiques de la mostra de la Central de Balanços del Banc d'Espanya

La informació que s'analitza en aquest article s'ha obtingut per mitjà d'un tractament informàtic de les bases de dades que ha remès la Central de Balanços del Banc d'Espanya al Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya. Aquesta informació, de caràcter fonamentalment econòmico-financer, prové d'una agregació dels qüestionaris que cada any, des de l'exercici 1981-82 trameten a la Central de Balanços un grup d'empreses de diferents dimensions, sectors i zones geogràfiques de l'Estat. A continuació es detalla el nombre d'empreses que constitueixen, per als darrers quatre exercicis, la mostra del conjunt d'Espanya i la submostra de Catalunya.

Quadre num. 1 Evolució de la mostra

	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>
Exercici 1985	6.492	1.599
Exercici 1986-87	7.572	1.881
Exercici 1987-88 (1)	6.855	1.517
Exercici 1988-89 (1)	5.991	1.490

(1) Mostra oberta. El Banc d'Espanya estima que el nombre d'empreses arribarà a 8.000 en el moment del tancament de la mostra.

Cada any, les empreses que integren les respectives mostres contesten voluntàriament un qüestionari amb les dades del balanç i del compte de resultats relatiu a l'exercici actual i a l'immediatament anterior. Això fa possible l'elaboració d'informes de fluxos, com l'estat d'origen i l'aplicació de fons, i permet també analitzar l'evolució que han experimentat les principals magnituds econòmiques d'un exercici a l'altre.

Amb aquesta informació, però, només podem comparar la situació d'un any amb la de l'anterior. La comparació de dades de dues bases diferents, per exemple la del 1988-89 amb la del 1987-88, ha de fer-se amb molta prudència ja que les mostres són integrades per diferents empreses i, per tant, les diferències que s'observen en les magnituds econòmiques o en les *ratios* poden estar motivades per canvis reals, o bé per simples modificacions de la mostra.

Per poder tenir una visió històrica de l'evolució de les principals magnituds econòmiques sense que

(*) La primera versió d'aquest treball ha estat originalment publicat en l'«Estudi econòmico-financer de l'empresa catalana» numero 1. Direcció General de Programació Econòmica. Generalitat de Catalunya

apareguin les distorsions que abans s'han esmentat, cal recórrer a la identificació de les empreses que durant un període ampli (4 o 5 anys com a mínim) han respost tots els qüestionaris. Aquesta submostra derivada de les bases de dades generals es denomina *empreses comunes*. Per a tot Espanya, les empreses comunes, és a dir les que han respost tots els qüestionaris, del període 1986-89 són 3.685 i a Catalunya 952. A partir d'aquesta submostra les tendències es poden analitzar amb una major garantia, ja que la mostra és integrada per les mateixes empreses.

El nombre d'empreses de la Central de Balanços del Banc d'Espanya (CBBE) que tenen la seva seu social a Catalunya i que han respost el qüestionari del 1988-89 és de 1.490, la qual cosa representa el 25% de la mostra de tot l'Estat.

La mostra catalana d'empreses de la CBBE representa aproximadament un 18% del valor afegit brut a preus de mercat de la nostra economia i un 13,6% de l'ocupació assalariada. El desglossament sectorial que, referit a l'exercici del 1989, figura en el quadre núm. 2, especifica el nombre d'empreses, el de treballadors (ocupació) i el valor afegit, que corresponen a les respectives mostres d'empreses de cadascun dels grans sectors d'activitats definits per la CBBE, excepte dels que fan referència a l'activitat de serveis, que es presenten agregats.

En les dues últimes columnes d'aquest quadre hi ha una estimació del grau de representativitat de la mostra, obtingut calculant el percentatge que tant l'ocupació (nombre de treballadors ocupats) com el valor afegit de les empreses de les respectives mostres, representen sobre el total de cada sector. Les fonts de les dades agregades són l'Enquesta industrial i la Comptabilitat regional (INE) i corresponen a l'exercici de 1987, últim del qual es disposa d'informació.

**Quadre 2. Detall sectorial de la mostra completa a Catalunya.
Empreses públiques i privades. Exercici 1989**

Activitats	Empreses		Ocupació		Valor afegit brut cf		Grau de representativitat de la mostra (%)	
	nombre	%	nombre	%	MPTA	%	ocup. (87)	VABcf (87)
1 Agricultura	16	1,07	909	0,36	3.552	0,27	1,12	2,26
2 Pesca	<5	—	—	—	—	—	—	—
3 Energia i aigua calenta	25	1,68	12.412	4,92	170.494	12,79	87,28	49,98
4 Aigua	13	0,87	2.189	0,87	13.018	0,98	53,32	70,63
5 Extracció de minerals	<5	—	—	—	—	—	—	—
6 Siderometal·lúrgia	<5	—	—	—	—	—	—	—
7 Materials de construcció	26	1,74	2.816	1,12	28.931	2,17	17,60	28,67
8 Productes químics	140	9,40	27.807	11,02	166.948	12,52	65,39	54,13
9 Transformació de metalls	245	16,44	68.493	27,14	301.440	22,61	38,48	42,71
10 Indústries alimentàries	106	7,11	27.374	10,85	142.910	10,72	47,35	49,84
11 Manufactures no alimentàries	300	20,13	37.762	14,96	154.499	11,59	19,31	23,51
12 Construcció	44	2,95	23.884	9,46	79.815	5,99	16,13	15,91
13-16 Serveis	567	38,05	45.501	18,03	231.392	17,36	4,05	5,25
Total empreses	1.490	100,00	252.400	100,00	1.333.193	100,00	13,60	18,03

Font: Enquesta industrial, Comptabilitat regional (INE) i e.p. a partir de les dades de la CBBE.

En el quadre núm. 3 hi ha un detall sectorial semblant al del quadre anterior referit ara, però, exclusivament a la mostra d'empreses privades. Segons es pot apreciar, l'única diferència significativa entre l'un i l'altre es refereix al gran sector de l'energia i l'aigua calenta, en el qual les empreses públiques de la mostra tenen una certa rellevància. Per aquest motiu, l'anàlisi que es fa en l'apartat següent es basa sempre en dades relatives al conjunt d'empreses privades, excepció feta del sector energètic en el qual s'integren també les públiques.

Atesa la importància que a Catalunya té, en terminologia de la CBBE, el gran sector d'indústries manufactureres no alimentàries, i donada la diversitat d'activitats que integra, detallem en forma específica en el quadre núm. 4 la composició i significació de les mostres d'aquest agregat.

Podem veure, finalment com es distribueix la mostra segons la dimensió de les empreses. En les quatre primeres columnes del quadre núm. 5 hi ha un detall d'aquesta distribució en funció del nombre d'empreses i de l'ocupació (nombre de treballadors) corresponents a l'exercici 1989.

**Quadre 3. Detall sectorial de la mostra completa a Catalunya.
Empreses privades. Exercici 1989**

Activitats	Empreses		Ocupació		Valor afegit brutcf		Grau de representativitat de la mostra (%)	
	nombre	%	nombre	%	MPTA	%	ocup. (87)	VABcf(87)
1 Agricultura	16	1,10	909	0,38	3.552	0,28	1,12	2,26
2 Pesca	<5	—	—	—	—	—	—	—
3 Energia i aigua calenta	17	1,16	9.587	4,05	136.626	10,93	66,11	37,03
4 Aigua	10	0,68	2.053	0,87	12.498	1,00	50,17	68,12
5 Extracció de minerals	<5	—	—	—	—	—	—	—
6 Siderometal·lúrgia	<5	—	—	—	—	—	—	—
7 Materials de construcció	26	1,78	2.816	1,19	28.931	2,31	17,60	28,67
8 Productes químics	140	9,59	27.807	11,76	166.948	13,36	65,21	54,03
9 Transformació de metalls	245	16,78	68.493	28,96	301.440	24,12	37,49	42,32
10 Indústries alimentàries	105	7,19	27.374	11,57	142.910	11,43	46,11	48,99
11 Manufactures no alimentàries	298	20,41	37.627	15,91	153.707	12,30	19,24	23,39
12 Construcció	44	3,01	23.884	10,10	79.815	6,39	16,13	15,91
13-16 Serveis	552	37,81	33.335	14,10	185.779	14,86	2,89	4,09
Total empreses	1.460	100,00	236.498	100,00	1.249.935	100,00	12,56	16,62

Font:: Enquesta industrial, Comptabilitat regional (INE) i e.p. a partir de les dades de la CBBE.

En les darreres columnes del quadre núm. 5 es fa una comparació entre la distribució per grandàries de la mostra i la que s'obté a partir de les dades de l'Institut Nacional de la Seguridat Social (INSS), referides, però, a l'exercici 1987, que és l'últim del qual disposem d'informació agregada. Per interpretar adequadament aquesta part del quadre núm. 5 cal tenir en compte que segons l'INSS s'entén per empresa la unitat de cotització a la Seguritat Social.

En l'anàlisi que es fa en l'apartat següent es defineix el segment de les empreses molt petites com aquelles que tenen menys de 20 treballadors. Ara bé, per tal de poder comparar amb dades de l'INSS, configuren aquest estrat a partir de les que tenen menys de 10 treballadors. Aquesta petita adaptació no fa canviar, però, el sentit de les conclusions a les quals s'arriba.

A partir de la informació continguda en els quadres anteriors, es pot fer una anàlisi força completa de les característiques i representativitat de la mostra d'empreses catalanes de la CBBE. En aquest sentit, la primera cosa que cal destacar és l'elevat nombre d'empreses industrials i de la construcció. De fet, la pesca i el sector agrari gairebé no estan representats en la mostra. Les empreses de serveis tenen una re-

**Quadre 4. Detall sectorial de la mostra completa a Catalunya.
Empreses privades del gran sector d'indústries manufactureres no alimentàries. Exercici 1989**

Activitats	Empreses		Ocupació		Valor afegit brutcf		Grau de Representativitat de la mostra (%)	
	nombre	%	nombre	%	MPTA	%	ocup. (87)	VABcf(87)
Indústries tèxtils	86	28,86	15.838	42,09	50.399	32,79	19,61	23,50
Indústria de la confecció	25	8,39	2.217	5,89	7.492	4,87		
Cuir i calçat	19	6,38	1.986	5,28	9.456	6,15	30,00	33,19
Fusta, suro, mobles	31	10,40	1.770	4,70	5.999	3,90	6,80	12,66
Paper i cartró	24	8,05	2.807	7,46	11.560	7,52	18,97	18,77
Arts gràfiques i edició	49	16,44	4.088	10,86	28.597	18,60		
Cautxú i plàstics	51	17,11	8.268	21,97	37.098	24,14	26,02	31,57
Altres indústries	13	4,36	653	1,74	3.106	2,02	24,73	29,39
Total empreses manufactureres no alimentàries	298	100,00	37.627	100,00	153.707	100,00	19,24	23,39

Font:: Enquesta industrial, i e.p. a partir de les dades de la CBBE.

**Quadre 5. Detall per grandàries de la mostra completa a Catalunya.
Empreses públiques i privades. Exercici 1989**

Grandària	Empreses		Ocupació		Estructura de la grandària (%)			
	nombre	%	nombre	%	Empreses (87)		Ocupats (87)	
					CBBE	INSS	CBBE	INSS
Menys de 10 treb.	235	15,77	870	0,34	15,95	84,95	0,44	24,80
De 10 a 100 treb.	853	57,25	33.082	13,11	58,69	13,93	15,37	37,56
De 100 a 500 treb.	313	21,01	70.170	27,80	20,41	1,00	30,12	20,57
Més de 500 treb.	89	5,97	148.278	58,75	4,94	0,13	54,06	17,07
Total empreses	1.490	100,00	252.400	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: e.p. a partir de les dades de la CBBE i INSS.

presentació molt més petita que la que els correspondria en relació amb el pes que tenen en el conjunt de l'economia catalana.

Pel que fa a la indústria, els grans sectors més representats, en termes relatius, són els d'energia i aigua calenta, productes químics, aigua, indústries alimentàries i, en menor percentatge, les indústries transformadores dels metalls.

**Quadre 6. Detall sectorial de la mostra d'empreses comunes
públiques i privades a Catalunya. Exercici 1989**

Activitats	Empreses		Ocupació		Valor afegit brut cf		Grau de representativitat de la mostra (%)	
	nombre	%	nombre	%	MPTA		ocup. (87)	VABcf(87)
						%		
1 Agricultura	9	0,95	883	0,50	3.380	0,37	0,80	1,72
2 Pesca	<5	—	—	—	—	—	—	—
3 Energia i aigua calenta	24	2,52	9.892	5,61	152.009	16,43	76,19	47,01
4 Aigua	11	1,16	2.133	1,21	12.805	1,38	49,54	66,77
5 Extracció de minerals	<5	—	—	—	—	—	—	—
6 Siderometal·lúrgia	<5	—	—	—	—	—	—	—
7 Materials de construcció	20	2,10	1.833	1,04	11.741	1,27	13,98	21,49
8 Productes químics	114	11,97	25.091	14,24	144.028	15,57	56,64	47,02
9 Transformació de metalls	176	18,49	37.193	21,10	177.197	19,16	22,22	25,98
10 Indústries alimentàries	70	7,35	14.178	8,04	66.081	7,14	31,44	32,77
11 Manufactures no alimentàries	209	21,95	30.895	17,53	123.276	13,33	11,10	19,90
12 Construcció	28	2,94	22.662	12,86	73.905	7,99	15,13	14,70
13-16 Serveis	284	29,83	30.286	17,18	155.394	16,80	2,80	3,77
Total empreses	952	100,00	176.241	100,00	924.991	100,00	10,08	13,88

Font:: Enquesta industrial, Comptabilitat regional (INE) i e.p. a partir de les dades de la CBBE.

**Quadre 7. Detall per grandàries de la mostra d'empreses comunes
públiques i privades a Catalunya. Exercici 1989**

Grandària	Empreses		Ocupació		Estructura de la grandària (%)			
	nombre	%	nombre	%	Empreses (87)		Ocupats (87)	
					CBBE	INSS	CBBE	INSS
Menys de 10 treb.	109	11,45	404	0,23	10,82	84,95	0,24	24,80
De 10 a 100 treb.	518	54,41	21.275	12,07	55,99	13,93	12,41	37,56
De 100 a 500 treb.	254	26,68	56.495	32,06	26,79	1,00	33,57	20,57
Més de 500 treb.	71	7,46	98.067	55,64	6,41	0,13	53,78	17,07
Total empreses	952	100,00	176.241	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font:: e.p. a partir de les dades de la CBBE i INSS.

Un altre aspecte a destacar, que es dona en gairebé tots els sectors d'activitat, és que les empreses de la mostra tenen millors resultats que el conjunt. Així, per exemple, mentre que el valor afegit per ocupat en la mostra és igual a 5,3 milions de pessetes, per al conjunt de l'economia catalana és de 3,7 milions de pessetes.

Cal destacar, finalment, el fet que en la mostra es troben sobrerrepresentades les empreses grans en detriment de les molt petites o petites.

Les característiques de la mostra d'empreses comunes, és a dir, les que han respost els qüestionaris del 1986 al 1989, són molt semblants a les de la mostra completa tal com es pot comprovar analitzant els quadres núm. 6 i 7.

Anàlisi econòmico-financera de les empreses catalanes referida a l'any 1989

Anàlisi global

La mostra de la Central de Balanços del Banc d'Espanya d'empreses privades amb seu social a Catalunya, exclòs el sector energètic (*), fou el 1989 de 1.443, de les quals 914 varen respondre els qüestionaris dels anys 1986 al 1989 i, per tant, integren la que es denomina mostra d'empreses comunes. Veurem, en primer lloc, basant-nos en les dades d'aquesta última mostra, l'evolució al llarg dels últims quatre anys dels principals indicadors d'activitat i de rendibilitat.

Tal com ja vàrem veure en el número 0 de *l'Estudi econòmico-financer de l'empresa catalana (**)*, des del 1985 al 1987 hi van haver importants augments de l'activitat mentre que la inversió i l'ocupació creixien a un ritme molt inferior. Així mateix, es dona en aquest període una clara contenció dels costos salarials i financers. La conseqüència d'aquests fets fou un augment molt important dels nivells de rendibilitat. Ja durant el transcurs de 1987 i, de forma molt més clara, el 1988 i el 1989 es trenquen aquestes tendències i es poden apreciar creixements de la inversió i dels costos salarials superiors als del valor afegit. Com a conseqüència es produeix un estancament dels indicadors de rendibilitat i autofinançament als

Quadre 8. Evolució dels principals indicadors econòmico-financers de l'empresa catalana. Període 1986-1989.
(Dades en %)

<i>Concepte</i>	<i>1986</i>	<i>1987</i>	<i>1988</i>	<i>1989</i>
Resultat explotació/Actiu explotació	10,4	11,9	10,7	10,2
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	13,8	16,8	15,1	16,1
Resultat d'impost societats/Patrimoni net	10,4	14,0	11,9	12,4
% variació anual valor afegit	17,0	12,3	8,3	9,9
% variació anual despeses de personal	11,1	11,3	10,8	13,8
% variació anual despeses financeres	-12,6	2,6	-4,0	21,8
% variació fluxos externs circulant explotació	8,8	8,3	12,7	12,6
% variació fluxos externs immobilitzat material	6,5	6,7	10,0	9,1
% variació anual ocupació	0,0	3,1	3,9	4,1
Recursos generats/Valor afegit	31,2	35,1	34,3	34,4
Autofinançament/Recursos generats	71,1	64,5	66,4	65,6
Patrimoni net/Total passiu	62,4	68,5	68,8	69,9
Fons maniobra/Circulant explotació	28,6	31,5	29,3	28,9

nivells inferiors, que malgrat el fet de mantenir-se encara en unes cotes força altes, representen la confirmació del canvi de tendència que ja es va apuntar en el número 0 de *l'Estudi econòmico-financer de l'empresa catalana*.

A continuació s'analitza més detalladament la situació corresponen a l'exercici del 1989, a partir de

(*) Segons el que ja s'ha dit anteriorment, la mostra d'empreses públiques amb seu social a Catalunya és molt escassa i es concentra pràcticament en un únic sector. D'altra banda, el Gran Sector d'energia i d'aigua calenta influeix fortament en els resultats globals, ja que encara que agrupa un petit nombre d'empreses, aquestes són, en general, molt grans. Per aquest motiu considerem que es pot aconseguir una millor representació de la realitat global si exclouem de l'estudi aquestes dues submostres (empreses públiques i sector energètic) a l'hora de fer l'anàlisi econòmico-financera de l'empresa catalana.

(**) Direcció General de Programació Econòmica. Generalitat de Catalunya

les dades de la mostra completa d'empreses. Cal indicar que el quadre anterior i, en general, tots aquells en els quals s'analitzen tendències es basen en la mostra d'empreses comunes, mentre que els que figuren a continuació s'han obtingut a partir de la mostra completa. Es poden donar, per tant, diferències entre unes i altres dades tot i referir-se al mateix concepte, pel fet d'estar treballant amb dues mostres lleugerament diferents.

En el quadre núm. 9 es detallen els principals components del compte de resultats de l'exercici 1989.

Quadre 9. Compte de resultats de les empreses a Catalunya. Exercici 1989.
(Valors mitjans per empresa)

<i>Concepte</i>	<i>MPTA</i>	<i>%</i>	<i>% variació 1989/1988</i>
Producció o venda	2.889	100,0	15,9
- Compres i subministraments	2.124	73,5	—
= VALOR AFEGIT	765	26,4	11,7
- Despeses de personal	498	17,2	16,5
- Amortitzacions, previsions i provisions	92	3,1	2,0
= RESULTAT D'EXPLOTACIÓ	175	6,0	4,8
-Despeses financeres	66	2,2	16,7
+ Ingressos financers, resultats extraordinaris i altres	69	2,3	100,9
= RESULTAT NET TOTAL	178	6,1	23,0

L'aspecte més destacable del quadre núm. 9 és que, mentre que el valor afegit ajustat creix de 1988 a 1989 un 11,8%, els costos de personal augmenten un 16,5% (*) i els costos financers un 16,8%, a causa, fonamentalment, de l'augment de dos punts del cost unitari del finançament aliè.

No obstant això, tal com també podem veure en els quadres núms. 8 i 9, el marge net total, i com a conseqüència la rendibilitat sobre el patrimoni del 1989, estan encara una mica per sobre dels nivells de l'any anterior gràcies, fonamentalment, a una disminució relativa de les dotacions per previsions i provisions i a un augment molt considerable dels ingressos financers, dels resultats extraordinaris i de la cartera de valors. En relació amb aquest últim fet, es pot constatar també que en els últims exercicis es dona un gran augment de l'immobilitzat financer, el qual en l'exercici del 1989 representa un 36,4% de l'actiu immobilitzat net.

Paral·lelament, els ingressos financers representen, en aquest exercici, el 66% dels costos financers. Si als ingressos financers hi sumem els resultats extraordinaris i els de la cartera de valors, el seu import excedeix el dels costos financers malgrat el fort augment que aquests han sofert durant el 1989. La interpretació que es pot donar a aquests fets és que els elevats excedents que han tingut les empreses en els darrers exercicis s'han materialitzat, en part, en actius financers com a conseqüència, probablement, d'un cert canvi d'expectatives respecte de la conjuntura que s'estava donant. En l'exercici de 1989 això encara s'accentua més a causa de l'elevada rendibilitat dels actius financers, tal com queda palès al comparar la rendibilitat d'exploació (un 10,2%) amb la rendibilitat de tot l'actiu (17,2%). És a dir, com a mitjana, els actius financers donen més rendibilitat que la pròpia explotació empresarial, fet que va en detriment de la inversió productiva.

En aquesta anàlisi de les causes de l'estancament dels indicadors de rendibilitat, resulta també molt significatiu veure l'evolució, en termes relatius sobre el valor afegit, de les principals partides del compte de resultats.

En aquest quadre s'evidencien, encara amb més claredat les tendències que s'han indicat en paràgrafs anteriors.

(*) L'ocupació creix un 3,7% a causa gairebé exclusivament, de l'augment del nombre de treballadors no fixos. D'altra banda, les despeses de personal per ocupat s'incrementa un 12,3%.

Quadre 10. Evolució del compte de resultats a l'empresa catalana.
(Valor afegit de cada any = 100)

Concepte	1986	1987	1988	1989
- Despeses de personal	61,0	60,8	62,5	64,6
- Amortitzacions, previsions i provisions	13,3	11,6	12,4	11,6
- Despeses financeres	10,6	9,3	8,2	9,2
+ Ingressos financers i altres	1,6	5,0	4,5	8,3
= RESULTAT NET	16,7	23,2	21,4	22,9

Seguint amb aquesta anàlisi més detallada de la situació econòmico-financera corresponent a l'exercici del 1989, presentem en el quadre núm. 11 l'estructura del balanç.

Els aspectes relacionats amb l'estructura econòmico-financera de l'empresa catalana el 1989 no reflectits explícitament en els quadres anteriors i que, des del nostre punt de vista, mereixen ser explícitament mencionats són:

- Un 8% del finançament bancari prové d'entitats estrangeres.
- El creixement per fluxos externs de l'immobilitzat material fou del 7,8%, és a dir, dos punts per sobre de la taxa d'amortització.
- El leasing i altres lloguers d'immobilitzat foren d'un import mitjà per empresa de 22 milions de pessetes, éssent el creixement d'aquesta partida respecte de l'any precedent del 28%.
- Les despeses de R+D i els pagaments a l'exterior per transferència de tecnologia varen ser de 21 milions de pessetes de mitjana per empresa, la qual cosa representa un 2,7% del valor afegit.

Quadre 11. Comptes de balanç de les empreses a Catalunya. Exercici 1989.
(Valors mitjans per empresa)

Concepte	MPTA	%	% variació 1989/1988
+ Immobilitzat material	1.220	—	7,8
+ Immobilitzat immaterial i financer	397	—	42,6
- Amortitzacions acumulades	621	—	7,9
= ACTIU IMMOBILITZAT NET	996	65,0	19,3
+ Actiu circulant	534	34,9	10,3
= TOTAL ACTIU NET	1.530	100,0	16,0
Patrimoni net	1.065	69,6	17,6
+ Recursos aliens a mitjà i llarg termini	187	12,2	15,0
+ Finançament a curt termini amb cost	278	18,1	10,9
= TOTAL PASSIU REMUNERAT	1.530	100,0	16,0

En el quadre núm. 12 es presenta, com a síntesi, l'evolució al llarg dels últims quatre anys, dels percentatges de participació en la distribució de les rendes generades (el total de les quals equival, com sabem, a la suma del valor afegit, els ingressos financers, els resultats extraordinaris i els tributs).

En paràgrafs anteriors hem comentat àmpliament l'evolució de la participació del personal i dels presadors de recursos financers, per la qual cosa no cal insistir-hi més.

Quadre 12. Evolució de la distribució de rendes de les empreses a Catalunya.
(Total de rendes generades cada any = 100)

Concepte	1986	1987	1988	1989
- Despeses de personal	58,5	56,9	58,5	58,7
- Amortitzacions, previsions i provisions	5,0	6,0	6,4	6,6
- Despeses financeres	10,7	9,2	8,0	8,8
+ Ingressos financers i altres	4,6	6,8	5,8	5,5
= RESULTAT NET	21,3	21,2	21,3	20,5

La participació de l'Estat (que es concreta fonamentalment en l'impost de societats i els tributs) creix, com podem veure, fortament en els darrers exercicis. Així, el 1989 augmenta un 25% mentre que el total de les rendes generades ho fan només un 15%.

Contràriament, el 1989, es redueix la participació dels accionistes. En aquest exercici els dividendes són d'un 4,6% del patrimoni net. Aquest fet, però, ha d'interpretar-se tenint en compte els creixements de l'autofinançament de l'immobilitzat financer que, al cap i a la fi són també patrimoni dels accionistes.

La participació de l'autofinançament es manté encara a nivell força alts malgrat que el 1989 disminueixi lleugerament. Així, el *Cash Flow* segueix, igual que el 1988, al voltant del 17,6% del patrimoni net.

Anàlisi sectorial

Una vegada feta l'anàlisi global corresponent al conjunt d'empreses privades catalanes, veurem quina és la situació relativa a cadascun dels principals sectors d'activitat.

En el quadre núm. 13 s'evidencien les principals diferències que hi ha, quant als indicadors econòmico-financers, entre les empreses industrials (exclosa energia i construcció), les empreses de serveis, les del sector de l'energia i les del sector de la construcció.

D'aquest quadre cal destacar, en primer lloc, els baixos nivells de rendibilitat del sector energètic, com també els elevats índex d'activitat de la construcció, que mesurem mitjançant la variació del valor afegit, l'ocupació i la inversió en immobilitzat material.

Tal com podem veure, els nivells de rendibilitat de la indústria i els serveis són força semblants. Creiem però, que pot ser útil analitzar amb més detall l'evolució en els últims quatre anys i, en especial, la situació el 1989 de cadascun d'aquests agregats.

**Quadre 13. Comparació sectorial dels principals indicadors econòmico-financers.
Exercici 1989. (Dades en %)**

<i>Concepte</i>	<i>Indústria</i>	<i>Serveis</i>	<i>Energia</i>	<i>Construcció</i>
Resultat explotació/Actiu explotació	10,1	12,4	3,7	7,6
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	17,9	15,9	7,2	19,3
Resultat després impost societats/patrimoni net	13,9	13,0	2,4	15,5
% variació anual de les vendes	17,4	11,1	13,0	19,7
% variació anual vendes a l'exterior	18,6	15,0	21,6	-19,1
% variació anual compres a l'exterior	32,1	9,6	23,1	28,0
% variació anual valor afegit	11,1	13,5	2,1	16,2
% variació anual despeses de personal	16,2	17,0	10,0	19,8
% variació anual ocupació	2,6	7,0	-0,2	8,2
% variació anual despeses personal per ocupat	13,3	9,3	10,2	10,7
% variació anual amortització, previsions i provisions	2,5	3,5	-2,1	-5,4
% variació anual despeses financeres	15,5	15,0	-10,6	43,3
% variació anual ingressos financers i r. extraordinaris	86,6	180,6	30,5	144,2
Despeses financeres/Recursos aliens	14,5	10,2	10,4	17,0
Dividends/Patrimoni net	4,2	6,0	1,5	4,3
Impostos/Total rendes	5,8	9,7	2,8	6,1
% variació fluxos externs circulant explotació	9,6	17,1	-3,2	21,9
% variació fluxos externs immobilitzat material	9,5	2,6	2,7	
Taxa d'amortització anual	6,4	2,5	3,5	8,3
Despeses R+D i transferències tecnologia/Valor afegit	3,4	0,7	0,1	0,2
Recursos generats/Valor afegit	34,4	42,1	35,3	18,1
Autofinançament/Recursos generats	69,0	50,2	84,1	70,8
Autofinançament/Patrimoni net	19,7	11,8	8,9	20,2
Immobilitzat financer/Immobilitzat net	43,6	15,5	14,0	67,4
Patrimoni net/Total passiu	72,0	61,9	45,4	72,0
Fons maniobra/Circulant explotació	27,8	20,2	-29,2	29,8

Indústria (exclosa energia i construcció): La mostra total d'empreses d'aquest agregat és de 821. Si comparem les *ratios* relatives a les mostres completes de 1988 i 1989 veurem que es mantenen a nivells semblants.

En els paràgrafs següents destacarem les principals conclusions que hom obté en l'analitzar la situa-

Quadre 14. Indicadors de rendibilitat de la indústria.
(Dades en %)

Concepte	1986	1987
Resultat explotació/Actiu explotació	10,2	10,1
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	16,0	17,9
Resultat d'impost societats/Patrimoni net	13,1	13,9
Recursos generats/Valor afegit	34,4	34,4
Autofinançament/Patrimoni net	20,4	19,7

ció econòmic-financera de la indústria en l'exercici de 1989. El primer aspecte que cal comentar del compte de resultats és la disminució del marge d'explotació (resultat econòmic net de l'explotació/vendes), que passa del 6,9% el 1988 al 6,1% el 1989. La raó d'això és que mentre el valor afegit creix un 11,1%, els costos de personal ho fan un 16,2%. De fet, la pèrdua de marge hauria estat encara més gran si no fos perquè s'ha frenat radicalment el creixement de les dotacions d'amortització, previsions i provisions (augmenten només un 2,5%).

En relació amb els costos de personal, cal destacar el fet que el seu fort creixement és degut tant a l'augment de l'ocupació (2,6%), especialment de l'eventual, com al de les despeses de personal per ocupat (13,3%).

El marge net total (resultat net/vendes) augmenta lleugerament (passa del 6,2% el 1988 al 6,3% el 1989) a causa del fort creixement dels ingressos financers i dels resultats extraordinaris que compensa amb escreix aquest deteriorament del marge d'explotació, i l'augment dels costos financers (15,5%).

Un altre aspecte que cal destacar del compte d'explotació és el fort increment de les compres i subministraments i, molt especialment, de les procedents de fora d'Espanya. És per aquesta raó que mentre les vendes augmenten un 17%, el valor afegit ho fa només un 11%, com a conseqüència de la menor integració del procés productiu.

En el balanç, el més destacable és el fort augment de l'immobilitzat financer que és igual al 44% de l'actiu immobilitzat net total.

D'altra banda, l'immobilitzat material creix, per fluxos externs (sense tenir en compte regularitzacions ni altres operacions internes), un 9,5%, és a dir, tres punts per sobre de la taxa d'amortització.

Del quadre de distribució de rendes generades destaquen els augments de participació de l'Estat, dels prestadors i del personal, i la pèrdua de participació dels accionistes (els dividendes són d'un 4,2% del patrimoni net) i de l'autofinançament.

L'últim aspecte que volem comentar, atesa la seva significació, és el fort augment de les despeses de R+D que, sumades als pagaments a l'estranger per transferències de tecnologia, representen ja un 3,5% del valor afegit.

Serveis: La mostra total és de 552 empreses, de les que 279 integren la submostra d'empreses comunes. L'evolució dels indicadors de rendibilitat corresponents a aquestes últimes es presenta al quadre 15.

Quadre 15. Evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses de serveis.
(Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	8,5	9,5	10,9	11,0
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	10,2	13,2	12,5	15,3
Resultat després d'impost societats/Patrimoni net	7,0	11,2	9,1	12,2
Recursos generats/Valor afegit	34,1	45,4	40,8	46,1
Autofinançament/Patrimoni net	11,5	10,5	10,2	11,1

Per identificar les causes de la millora de rendibilitat que es dona a l'exercici del 1989, cal analitzar en primer lloc el compte de resultats. El primer aspecte destacable és el fet que el 1989 el marge net d'explotació es manté al mateix nivell que el 1988, és a dir, al voltant del 7% sobre les vendes, malgrat que els costos de personal creixen 4 punts per sobre del valor afegit. La causa és la forta desaceleració del creixement de les dotacions d'amortització, previsions i provisions. Cal afegir que l'esmentat creixement

dels costos de personal és conseqüència fonamentalment al de l'ocupació, que augmenta un 7%.

El resultat net total sobre vendes augmenta d'un exercici a l'altre en més d'un punt, a causa del fort augment dels ingressos financers i dels resultats extraordinaris que compensen amb escreix l'augment del 15% en els costos financers.

Del balanç cal destacar:

- L'augment del finançament propi (patrimoni net), que passa del 60% del passiu a gairebé el 62%.

- El fort augment del circulat: creix un 22%, és a dir, molt per sobre de les vendes, fet que comporta un deteriorament de la rotació.

- L'escàs augment de l'immobilitzat material: creix tan sols un 2,6%, és a dir, a una taxa igual a la de l'amortització (2,5%).

- La millora del fons de maniobra, que passa del 13,7%, del circulat d'explotació al 20,2%.

L'últim aspecte que cal comentar és el fort augment de la participació de l'Estat i dels accionistes en la distribució de les rendes generades.

Energia i aigua calenta: En aquest cas, excepcionalment, la mostra es troba integrada tant per les empreses públiques com les privades del sector a causa de la importància que hi tenen les primeres. El nombre total d'empreses de la mostra és de 25, de les quals 24 són comunes. En el quadre núm. 16 es pot veure l'evolució de les *ratios* de rendibilitat d'aquestes últimes.

Quadre 16. Evolució dels indicadors de rendibilitat del sector energètic.
(Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	3,7	2,7	3,7	3,5
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	2,4	6,7	7,2	7,1
Resultat després d'imposts societats/Patrimoni net	-9,9	-2,6	1,2	2,2
Recursos generats/Valor afegit	28,2	20,2	28,5	34,2
Autofinançament/Patrimoni net	7,1	5,0	7,2	8,2

Donades les característiques del sector, pensem que en aquest cas per fer-se una idea clara del signe de l'evolució, és convenient fixar-se més aviat en els indicadors relacionats amb el *Cash Flow* (recursos generats i autofinançament) que en els de rendibilitat. Així, la conclusió que es desprèn del quadre núm. 16 és que la situació financera del sector tendeix a millorar clarament en els últims exercicis.

Podem veure, a continuació, els aspectes més rellevants corresponents a l'exercici del 1989. De l'anàlisi del balanç es desprèn, com a conclusió fonamental, la intensificació del finançament propi (passa del 43% del passiu al 45,4%) i del de proveïdors, en detriment del finançament aliè a llarg termini.

Aquest canvi de fonts de finançament, junt amb el fet que el cost financer unitari es manté el 1989 encara a un nivell força baix (gràcies probablement a la intensificació del finançament exterior que és ja igual al 61% de tot el finançament bancari), explica que en aquest sector, a diferència del que ha succeït en els altres, el total de costos financers disminueixi el 1989 en més d'un 10% respecte del nivell de 1988. Aquesta, junt amb el lleuger augment dels resultats extraordinaris, és l'explicació fonamental de la millora del marge net total (resultat net total/vendes).

Un altre aspecte a destacar del compte de resultats és que mentre les vendes augmenten un 13%, el valor afegit ho fa tan sols un 2% a causa del fort increment de les compres i els subministraments. Els costos de personal augmenten un 10% i les dotacions es mantenen, en general, al mateix nivell del 1988. Aquests fets determinen un cert deteriorament del marge d'explotació que, tal com comentàvem en el paràgraf precedent, no es reflecteix en el marge net total gràcies a la contenció dels costos financers i al lleuger augment dels resultats extraordinaris.

De la taula de distribució de rendes generades el més destacable és l'augment de participació de l'autofinançament. En síntesi, i malgrat que la inversió en aquest sector segueix sent molt escassa (l'immobilitzat material va augmentar el 1989 només un 2,7%), en els darrers exercicis s'està materialitzant una bona política de sanejament financer.

Construcció: La mostra total del sector és de 44 empreses, de les quals 28 són comunes, és a dir, han respost als qüestionaris del 1986 al 1989. En el quadre núm. 17 hi figura l'evolució dels indicadors de rendibilitat corresponents a aquesta última submostra.

Quadre 17. Evolució dels indicadors de rendibilitat de la construcció.
(Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	6,2	5,3	6,9	6,8
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	13,5	15,9	16,7	18,7
Resultat després d'impostos societats/Patrimoni net	11,0	14,7	15,6	15,0
Recursos generats/Valor afegit	14,3	17,7	16,7	18,1
Autofinançament/Patrimoni net	23,7	28,5	23,6	20,2

A continuació s'analitzen els aspectes més rellevants de la situació econòmico-financera de l'exercici del 1989, a partir de les dades corresponents a la mostra completa d'empreses.

De l'anàlisi del balanç destaca el fort augment del finançament propi a causa tant dels increments de les reserves com del capital. Així, el patrimoni net passa del 63,6% del passiu al 72,1%. Malgrat això, els costos financers augmenten molt formalment el 1989 a causa, d'una banda, de l'increment del cost unitari del finançament aliè (despeses financeres/recursos aliens remunerats un 17%), i, de l'altra, del creixement de les necessitats de finançament degudes tant a l'increment de l'immobilitzat financer com del circulant d'explotació. L'augment del circulant és degut bàsicament al creixement de l'activitat, mentre que el de l'immobilitzat financer es pot interpretar igual que en casos anteriors.

En el compte de resultats apreciem una reducció del marge d'explotació atribuïble al fort increment dels costos de personal, motivat fonamentalment per l'increment del 8% en l'ocupació.

Quant al resultat net total sobre vendes, augmenta malgrat l'esmentada reducció del marge d'explotació i de l'increment dels costos financers, ja que, com en casos anteriors, el fort increment dels ingressos financers i dels resultats extraordinaris ho compensen.

Cal destacar, finalment, el fort augment de la inversió en immobilitzat material (increment del 10%) i del leasing (augment del 62%). En síntesi, en aquest exercici es donen bons nivells d'activitat i de rendibilitat en el sector, encara que apreciem lleugers indicis de desacceleració i altres de falta de confiança en la continuïtat d'aquesta conjuntura tan favorable.

Quadre 18. Comparació sectorial dels indicadors de rendibilitat i activitat.
(Dades en %)

	$\frac{\text{Resultat explotació}}{\text{Actiu explotació}}$	$\frac{R. \text{ Net} + D. \text{ financeres}}{\text{Actiu total}}$	$\frac{R. d. \text{ impostos}}{\text{Patrimoni net}}$	Variació valor afegit
Indústria (construcció i energia excloses)	10,1	17,9	13,9	11,0
Materials construcció, vidre i ceràmica	25,9	25,8	18,9	11,1
Productes químics	10,8	17,7	13,5	8,9
Indústries transformadores de metalls	5,5	15,6	11,5	5,7
Indústries alimentàries	12,9	22,0	16,7	9,1
Indústries tèxtils	4,5	10,4	6,2	4,5
Cuir i calçat	13,2	14,6	9,6	-5,7
Indústria de la confecció	26,6	31,1	29,7	16,9
Fusta, suro i mobles	15,3	21,8	17,7	17,1
Paper i cartró	7,3	11,4	4,7	8,2
Arts gràfiques i edició	23,7	22,7	19,6	21,9
Cautxú i plàstic	10,7	15,3	11,1	5,5
Energia i aigua calenta	3,7	7,2	2,4	2,1
Construcció	7,6	19,3	15,5	16,1
Serveis	12,4	15,9	13,0	13,5
Comerç	19,2	24,9	21,0	14,7
Hosteleria	7,8	11,3	7,3	16,2
Transports i comunicacions	9,2	10,7	7,3	12,8
Altres serveis	5,6	11,9	14,4	6,6

Anàlisi dels indicadors de rendibilitat a nivell de subsectors: A fi i per tal de poder completar l'anàlisi sectorial fet fins ara, presentem en el quadre núm. 18 una comparació de les *ratios* de rendibilitat i d'activitat dels sectors amb més implantació a Catalunya i dels que disposem d'una mostra suficient.

En l'exercici del 1989 es poden apreciar sensibles diferències a nivell de subsectors. Destaquen d'aquest quadre els elevats nivells de rendibilitat de les empreses del sector de materials de construcció, vidre i ceràmica, de les indústries alimentàries, la confecció, arts gràfiques i edició, i el comerç. Contràriament, cal destacar també els baixos índexs del sector de l'energia, la indústria tèxtil, indústries transformadores de metalls, cuir i calçat, paper i cartró, hosteleria, transports i comunicacions i altres serveis.

Tal com es pot veure, a gairebé tots els sectors la rendibilitat de l'actiu és més gran que la d'exploració, fet provocat fonamentalment, per l'elevada rendibilitat dels actius financers. Això comporta que, probablement de forma força generalitzada, es tendeixi a orientar els excedents cap a la inversió financera més que cap a l'exportació o a potenciar la capacitat productiva.

Anàlisi dels resultats econòmico-financeres de l'empresa catalana segons la seva dimensió

S'estudia en aquest apartat l'evolució i, en especial, la situació el 1989 de les empreses catalanes, diferenciant-les segons la seva dimensió. Tal com s'ha fet en d'altres estudis, els estrats considerats són els següents: menys de 20 treballadors, de 20 a 99, de 100 a 499 i de 500 o més treballadors, que qualificarem d'empreses molt petites, petites, mitjanes i grans respectivament. No analitzarem explícitament la situació de les empreses molt petites ja que no ens semblen significatives de la mostra d'aquest estrat. Pel que fa als altres segments, s'analitza a continuació, amb cert detall, la seva situació econòmico-financera.

Empreses de 20 a 99 treballadors: La mostra d'empreses privades de tots els sectors d'activitat (exclòs el d'energia i aigua calenta) corresponent a aquest estrat és de 652 empreses, de les quals 412 són comunes. En el quadre núm. 19 es reflecteix l'evolució de la rendibilitat d'aquesta darrera submostra.

Quadre 19. Evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses de petita dimensió a Catalunya. (Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	13,8	14,5	14,7	13,5
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	18,0	19,4	20,0	20,6
Resultat després d'impostos societats/Patrimoni net	16,4	17,2	17,4	17,1
Recursos generats/Valor afegit	33,7	35,3	36,0	37,0
Autofinançament/Patrimoni net	21,5	20,9	20,6	20,5
Patrimoni net/Total passiu	53,9	56,8	57,5	59,9

Segons hom pot constatar, els indicadors de rendibilitat es mantenen a l'exercici del 1989 encara a nivells força alts. Analitzem a continuació amb més detall i basant-nos en la mostra completa d'empreses el que ha succeït en aquest darrer període.

Els canvis en l'estructura del balanç són de poca entitat: lleuger augment de l'immobilitzat financer, increment del finançament propi i de l'aliè a llarg termini respecte al total del passiu, la qual cosa comporta una millora del fons de maniobra, que és igual al 29% del circulat d'explotació.

El resultat d'explotació sobre vendes i el resultat net total es mantenen als mateixos nivells del 1988. Això és degut al fet que si bé els costos de personal creixen un 16,6% (un 4% l'ocupació i un 12,2% els costos per ocupat), el valor afegit ho fa un 14,7% i la taxa d'amortització es manté estabilitzada als nivells del 1988 (4,8%). D'altra banda, l'augment dels costos financers (17,7%) ve compensat pel dels ingressos financers i els resultats extraordinaris.

Pel que fa a la distribució de rendes generades, destaquen els augments de participació del personal i dels prestadors de recursos financers per les raons que s'han assenyalat en els paràgrafs anteriors. Cal destacar, també, el fort augment en els darrers exercicis, de la participació de l'Estat (impost de societats i tributs). Així, en aquest segment, l'import mitjà per empresa de l'impost de beneficis és de gairebé 20 milions de pessetes, mentre que els dividendes sumen 10 milions de pessetes de mitjana.

El darrer aspecte que volem ressaltar és l'augment de la inversió en immobilitzat material: increment per fluxos externs de l'11,9% i del 21,3% en la partida de leasing. En resum, les empreses d'aquest segment mantenen, en general, uns nivells d'activitat, de rendibilitat i d'estructura financera força acceptables.

Empreses de 100 a 499 treballadors: Mostra de 298 empreses de les quals 240 són comunes. En el quadre núm. 20 figura l'evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses d'aquest segment.

Quadre 20. Evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses mitjanes. (Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	14,0	15,3	15,1	13,4
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	18,3	21,1	20,2	19,6
Resultat després d'impostos societats/Patrimoni net	15,7	18,7	16,8	15,6
Recursos generats/Valor afegit	31,1	34,5	34,1	33,1
Autofinançament/Patrimoni net	22,4	23,5	22,1	20,2
Patrimoni net/Total passiu	63,0	64,8	65,6	65,3

Segons es desprèn d'aquest quadre, sembla que hi ha hagut en el transcurs del darrer exercici un cert deteriorament de la situació que seguidament analitzarem amb detall, basant-nos en dades corresponents a la mostra completa.

L'estructura del balanç és pràcticament idèntica als dos darrers exercicis. El més destacable és:

- Un cert augment de l'immobilitzat financer.
- Augment en un punt del finançament propi respecte del passiu total (que passa a ser del 67%) en detriment de l'aliè a llarg termini.

- Manteniment del fons de maniobra a nivells força elevats (31% del circulat d'explotació).

En el compte de resultats apreciem, en primer lloc, un lleuger deteriorament del marge d'explotació (passa del 9,3% sobre vendes al 8,7%) a causa del fet que els costos de personal augmenten un 15% (4% l'ocupació i 10,6% els costos per ocupat) i el valor afegit tan sols un 12,4%. La taxa d'amortització es manté al voltant del 6,8% de l'immobilitzat material i les previsions en el 0,9% del circulat d'explotació.

Malgrat aquesta reducció del marge d'explotació, el resultat net total sobre vendes resta al mateix nivell de l'exercici anterior gràcies al fet que el fort creixement dels costos financers es veu compensat amb escreix pels resultats extraordinaris i pels de la cartera de valors.

Pel que fa a les rendes generades destaquen els augmentos dels impostos i els costos financers per sobre de la mitjana, en detriment de l'autofinançament. Els dividendes es mantenen entorn del 5,6% del patrimoni net.

Altres aspectes destacables son:

- Augment de l'immobilitzat material en un 10,8% i del leasing en un 25%.
- Augment important de les despeses en activitats de R+D (16,4%) i dels pagaments a l'estranger per transferències de tecnologia. En l'exercici del 1989, la suma d'aquestes dues partides fou igual al 2,2% del valor afegit.
- Les vendes a l'exterior varen créixer un 14% i les compres a l'exterior un 16%.

Empreses de 500 o més treballadors: La mostra és de 79 empreses de les quals 65 han respost els qüestionaris del 1986 al 1989. En el quadre 21 podem veure l'evolució dels indicadors de rendibilitat d'aquesta darrera submostra.

Com es pot veure, la rendibilitat resta al 1989 a nivells molt semblants als del 1988. Estudiem amb més detall, i a partir de les dades de la mostra completa, els resultats d'aquest darrer exercici.

L'estructura financera és el 1989 pràcticament idèntica a la del 1988: finançament propi igual al 74% del passiu total i finançament aliè a mitjà i llarg termini igual al 13% del passiu. En aquest segment, a diferència dels anteriors, el finançament bancari exterior és del 18,4% del finançament bancari total.

En relació amb l'actiu del balanç, cal comentar el fort augment de l'immobilitzat financer, que arriba a ser el 40% de l'immobilitzat net total. Contràriament, l'immobilitzat material creix tan sols un 6,9%.

En el compte de resultats es constata un creixement de les vendes del 20% mentre que el valor afegit augmenta només un 11,8% a causa de la intensificació de les compres (les efectuades a l'exterior creixen un 36%) i dels subministraments.

Els costos de personal creixen molt més que el valor afegit (un 18,3%). Això és degut tant a l'increment de l'ocupació (4,5%) com al de les despeses de personal per ocupat (13,3%). Igual que en d'altres segments, en aquest cas també es dona una certa reducció de les dotacions d'amortitzacions (passen del

Quadre 21. Evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses grans.
(Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	8,3	9,7	7,8	8,0
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	11,4	14,0	12,2	13,3
Resultat després d'impostos societats/Patrimoni net	7,4	11,0	9,6	9,8
Recursos generats/Valor afegit	29,9	32,6	33,4	32,7
Autofinançament/Patrimoni net	17,0	14,5	14,9	14,3
Patrimoni net/Total passiu	62,9	72,4	73,0	73,2

5,23% de l'immobilitzat material al 5,19%) i de les previsions i provisions. Així doncs, en conjunt i com a conseqüència d'aquests fets, el marge d'explotació passa del 5,4% sobre vendes el 1988 al 4,6% el 1989.

Malgrat aquesta disminució del marge d'explotació, el marge net total creix mig punt perquè en aquest segment també es dona un fort increment dels ingressos financers i dels resultats extraordinaris que compensa amb escreix aquest deteriorament del marge d'explotació i l'augment dels costos financers.

De la taula de distribució de rendes generades cal destacar els augments de participació de l'Estat, el personal i els prestadors, en detriment dels accionistes i l'autofinançament.

Les despeses en activitats de R+D creixen el 1989 un 25,4% i, si els sumem els pagaments a l'estranger per transferències de tecnologia, arribem a un import global igual al 3,6% del valor afegit.

Síntesi de l'anàlisi de l'empresa catalana atenent a la seva dimensió: Per tal de fer una síntesi d'aquest apartat i facilitar la comparació de resultats de les empreses d'una i altra dimensió presentem a continuació i en un sol quadre les dades més rellevants comentades abans corresponents a l'exercici del 1989.

En el quadre 22 s'evidencien amb tota claredat les principals diferències entre les empreses d'una i altra dimensió. Destaquen especialment els següents fets:

- Augment del pes de l'immobilitzat financer i del percentatge de variació anual dels ingressos financers amb la dimensió.

- Les empreses més grans són les que tenen un finançament propi més elevat.

- En les empreses petites i mitjanes es troben nivells d'inversió superiors que a les grans.

- El creixement de les vendes és superior en les empreses més grans i el contrari passa amb el del valor afegit, la qual cosa indica un fort augment de les compres i, probablement, de les subcontractacions en les empreses més grans.

El fet més rellevant, però, que es desprèn d'aquesta comparació és la millor situació general i també la major rendibilitat de les empreses catalanes petites i mitjanes respecte de les grans.

Anàlisi comparativa dels resultats econòmico-financers de l'empresa catalana i de la resta d'Espanya

La mostra completa corresponent a l'exercici del 1989 d'empreses de la resta d'Espanya és de 4.205 empreses privades i 296 públiques. Aquí el pes relatiu de la submostra d'empreses públiques és més gran que en el cas de Catalunya. La dimensió mitjana de les empreses privades catalanes és de 162 treballadors i la de la resta d'Espanya de 173 treballadors per empresa. En general, els trets característics d'ambdues mostres són similars:

- Sobrerepresentació de les empreses més grans.

- Sobrerepresentació de les empreses industrials.

- Subrepresentació de les empreses agràries i pesqueres.

- Subrepresentació de les empreses de serveis, encara que en aquest cas el biaix és molt inferior al que es dona a Catalunya.

- Valor afegit per ocupat més gran en la mostra que en l'economia.

En la mostra d'empreses industrials de la resta d'Espanya es donen uns biaixos en la representació sectorial força similars als de Catalunya. Així, es troben especialment sobrerepresentats respecte el pes que tenen en l'economia, els sectors de l'energia (més que a la mostra catalana), el químic i la indústria transformadora dels metalls, mentre que estan relativament subrepresentats els sectors de la construcció, les indústries manufactureres no alimentàries i, a diferència de Catalunya, també les indústries alimentàries.

Quadre 22. Indicadors econòmico-financers de l'empresa catalana.
Detall per dimensió. Exercici 1989. (Dades en %)

Concepte	20-99	Dimensió 100-499	> 500
Resultat explotació/Actiu explotació	14,5	14,7	7,3
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	19,9	20,9	15,0
Resultat després d'impost societats/Patrimoni net	16,4	16,5	11,5
% variació anual de les vendes	11,4	13,8	19,9
% variació anual vendes a l'exterior	14,4	13,8	21,3
% variació anual compres a l'exterior	8,1	15,9	36,2
% variació anual valor afegit	14,7	12,4	11,8
% variació anual despeses de personal	16,6	15,0	18,3
% variació anual ocupació	4,0	4,0	4,4
% variació anual despeses personal per ocupat	12,2	10,6	13,3
% variació anual amortitzacions, previsions i provisions	21,6	14,1	-4,3
% variació anual despeses financeres	17,7	20,6	16,0
% variació anual ingressos financers i resultats extraordinaris	70,7	86,5	99,8
Despeses financeres/Recursos aliens	13,6	13,9	13,2
Dividends/Patrimoni net	3,7	5,6	4,3
Impostos/Total rendes	8,4	7,6	5,5
% variació fluxos externs circulant explotació	8,6	14,1	11,9
% variació fluxos externs immobilitzat material	11,9	10,9	7,2
Taxa d'amortització anual	4,8	6,7	5,2
Despeses R+D i transferències tecnologia/Valor afegit	0,6	2,2	3,6
Recursos generats/Valor afegit	35,3	36,0	32,7
Autofinançament/Recursos generats	63,3	62,5	67,9
Autofinançament/Patrimoni net	19,3	20,8	16,3
Immobilitzat financer/Immobilitzat net	16,7	31,2	40,3
Patrimoni net/Total passiu	57,6	67,3	74,2
Fons maniobra/Circulant explotació	29,3	31,1	20,3

Una vegada fet aquest breu repàs dels trets característics de la mostra d'empreses de la resta d'Espanya, compararem els seus resultats amb els de l'empresa catalana. Per les mateixes raons que abans s'han dit, i amb l'objecte de homogeneïtzar aquesta comparació, circumscriurem l'estudi al conjunt d'empreses privades excloses les del sector energètic.

En el quadre núm. 23 es detalla l'evolució dels indicadors de rendibilitat de l'empresa espanyola que corresponen, com sempre que estudiem tendències, a la mostra d'empreses comunes (que en aquest cas foren 2.467).

Quadre 23. Evolució dels indicadors de rendibilitat de les empreses de la resta d'Espanya. (Dades en %)

Concepte	1986	1987	1988	1989
Resultat explotació/Actiu explotació	9,1	10,5	11,6	10,8
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	13,8	17,2	18,6	18,2
Resultat després d'impostos societats/Patrimoni net	10,4	14,9	16,2	14,7
Recursos generats/Valor afegit	29,4	34,6	37,2	36,4
Autofinançament/Patrimoni net	17,9	19,6	20,2	18,7

Segons hom pot veure, el 1989 s'aprecia una certa disminució de la rendibilitat de les empreses de la resta d'Espanya que cal estudiar més detalladament.

En analitzar el compte de resultats de les empreses de la mostra completa cal destacar el fet que, mentre el valor afegit augmenta un 11,9%, els costos de personal creixen un 15,6% (5% l'ocupació i 10% les despeses per persona ocupada). La taxa d'amortització, d'altra banda, passa del 5,3% al 5,8%, mentre que, al contrari, les previsions i provisions es redueixen molt considerablement. Com a conseqüència de tot això, el marge d'explotació es redueix, i passa del 7,3% sobre vendes el 1988 al 6,6% de l'exercici de 1989.

El marge net total disminueix una mica menys que el d'explotació a causa de que l'augment dels ingressos financers (28%) fou bastant superior al dels costos financers (12,2%).

Del balanç el que més destaca és, igual que a Catalunya, el creixement de l'immobilitzat financer, que equival ja al 32% de l'immobilitzat net total. Altres aspectes relacionats amb el balanç que també comentarem són:

- El circulant d'explotació creix una mica menys que les vendes.
- El finançament propi passa del 65% al 67% del passiu total.
- El cost unitari del finançament aliè fou del 12,1%.
- El finançament bancari exterior fou igual al 9,9% de tot el finançament bancari.
- El fons de maniobra es manté igual al 26% del circulant d'explotació.

De la taula de distribució de rendes generades destaca l'augment de participació del personal i de l'Estat en detriment, fonamentalment, de l'autofinançament i dels dividends.

Destaquem, finalment, que l'immobilitzat material va créixer un 10,9% i el leasing un 17%. Per la seva banda, les despeses en activitats de R+D i els pagaments per transferència de tecnologia varen créixer un 26,6% éssent el seu import global igual al 2,8% del valor afegit.

Una vegada estudiats els trets característics essencials de la situació de la mostra d'empreses de la resta d'Espanya en l'exercici del 1989, els compararem amb els corresponents a la mostra catalana. Per tal de facilitar aquesta comparació, recollim en el quadre núm. 24 els principals indicadors econòmico-financers de les empreses catalanes i de la resta d'Espanya relatius a aquest darrer exercici.

Com es pot comprovar, els nivells de rendibilitat i autofinançament de la mostra d'empreses de la resta d'Espanya són lleugerament superiors als de la mostra catalana perquè en la primera el creixement dels costos de personal i financers és més baix que en la segona. Hom pot veure això més clarament si, tal com es fa en el quadre següent, es comparen l'evolució de les partides del compte de resultats d'una i altra mostra.

**Quadre 24. Principals indicadors econòmico-financers de l'empresa catalana.
Detall per dimensió. Exercici 1989. (Dades en %)**

<i>Concepte</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta Espanya</i>
Resultat explotació/Actiu explotació	10,2	11,1
Resultat net més despeses financeres/Actiu total	17,2	17,9
Resultat després d'impost societats/Patrimoni net	13,5	14,8
% variació anual de les vendes	15,9	15,0
% variació anual vendes a l'exterior	18,1	14,8
% variació anual compres a l'exterior	24,9	15,5
% variació anual valor afegit	11,8	11,9
% variació anual despeses de personal	16,5	15,6
% variació anual despeses personal per ocupat	12,3	10,0
% variació anual amortitzacions, previsions i provisions	2,1	12,7
% variació anual despeses financeres	16,8	12,2
% variació anual ingressos financers i resultats extraordinaris	100,0	18,4
Despeses financeres/Recursos aliens	13,1	12,1
Dividends/Patrimoni net	4,6	4,3
Impostos/Total rendes	6,6	6,6
% variació fluxos externs circulant explotació	12,0	13,3
% variació fluxos externs immobilitzat material	7,8	10,9
% variació leasing	28,0	17,3
Taxa d'amortització anual	5,5	5,8
Despeses R+D i transferències tecnologia/Valor afegit	2,7	2,8
Recursos generats/Valor afegit	34,7	36,1
Autofinançament/Recursos generats	65,2	68,0
Autofinançament/Patrimoni net	17,6	19,9
Immobilitzat financer/Immobilitzat net	36,4	31,7
Patrimoni net/Total passiu	69,6	66,9
Fons maniobra/Circulant explotació	26,0	26,0

Quadre 25. Estructura del compte de resultats.
(Valor afegit de cada any = 100)

Catalunya	1986	1987	1988	1989
- Despeses de personal	61,0	60,8	62,5	64,6
- Amortitzacions, provisions i provisions	13,3	11,6	12,4	11,6
- Despeses financeres	10,6	9,3	8,2	9,2
+ Ingressos financers i altres	1,6	5,0	4,5	8,3
= Resultat net	16,7	23,2	21,4	22,9
<i>Resta d'Espanya</i>				
- Despeses de personal	63,4	62,2	60,9	63,2
- Amortitzacions, provisions i provisions	12,8	12,3	12,3	12,1
- Despeses financeres	12,2	10,3	8,9	8,8
+ Ingressos financers i altres	4,6	7,3	7,6	9,5
= Resultat net	16,1	22,4	25,4	25,3

A causa dels biaixos que, com hem dit, tenen tant la mostra catalana com la de la resta d'Espanya convé fer, a més de l'anàlisi global, una altra diferenciant els resultats per sectors d'activitat i dimensions empresarials. En el quadre núm. 26 recollim els indicadors de rendibilitat i d'activitat de les empreses catalanes i de la resta d'Espanya per a cada un dels sectors d'activitat.

Les dades d'aquest quadre evidencien unes *ratios* de rendibilitat superiors en la mostra catalana d'empreses que en la de la resta d'Espanya, en els sectors de materials de construcció, indústries alimentàries, confecció, fusta i suro, comerç i hosteleria. Contràriament, les empreses de la resta d'Espanya tenen uns índexs de rendibilitat més alts que les catalanes en els sectors de transformació de metalls, energia i altres serveis. En els altres sectors, els nivells són força semblants en ambdues mostres.

El quadre núm. 27 permet, finalment, comparar els principals indicadors econòmic-financers de les empreses catalanes i de la resta d'Espanya diferenciant per dimensions.

Quadre 18. Comparació sectorial dels indicadors de rendibilitat i activitat.
(Dades en %)

	Resultat explotació		R. Net + D. finances		Variació valor afegit	
	Actiu explotació		Actiu total			
	Catalunya	R. Espanya	Catalunya	R. Espanya	Catalunya	R. Espanya
Indústria (construcció i energia excloses)	10,1	11,0	17,9	19,1	11,1	10,9
Materials construcció, vidre i ceràmica	25,9	13,8	25,8	17,8	11,0	4,2
Productes químics	10,8	9,1	17,7	16,3	8,9	13,4
Transformadores de metalls	5,5	14,0	15,6	25,5	5,7	13,8
Indústries alimentàries	12,9	11,6	22,0	17,3	9,1	7,1
Indústries tèxtils	4,5	6,6	10,4	11,4	4,5	10,7
Cuir i calçat	13,2	8,3	14,6	11,9	-5,7	10,7
Indústria de la confecció	26,6	10,4	31,1	14,2	16,9	9,8
Fusta, suro i mobles	15,3	11,4	21,8	15,7	17,1	8,0
Paper i cartró	7,3	5,5	11,4	13,3	8,2	-2,7
Arts gràfiques i edició	23,7	19,6	22,7	23,9	21,9	17,2
Cautxú i plàstic	10,7	4,7	15,3	17,4	5,5	0,2
Energia i aigua calenta	3,7	5,7	7,2	11,4	2,1	4,7
Construcció	7,6	9,2	19,3	17,3	16,1	23,8
Serveis	12,4	12,0	15,9	16,0	13,5	12,1
Comerç	19,2	16,4	24,9	20,6	14,7	14,8
Hosteleria	7,8	6,2	11,3	8,5	16,2	5,8
Transports i comunicacions	9,2	7,5	10,7	9,7	12,8	6,4
Altres serveis	5,6	9,3	11,9	15,3	6,6	11,4

Quadre 27. Comparació de resultats de les empreses catalanes i de la resta d'Espanya segons la seva dimensió. Exercici 1989. (Dades en %)

	< 20	Dimensió (nombre treballadors)		> 500
		20-99	100-499	
<i>Catalunya</i>				
Resultat explotació/Actiu explotació	10,4	14,5	14,7	7,3
Resultat net més despeses financers/Actiu total	14,2	19,9	20,9	15,0
Resultat després d'impost societats /Patrimoni net	15,2	16,4	16,5	11,5
Autofinançament/Patrimoni net	12,2	19,3	20,8	16,3
% variació anual valor afegit	-9,4	14,7	12,4	11,8
Patrimoni net/Total passiu	64,2	57,6	67,3	74,2
<i>Resta d'Espanya</i>				
Resultat explotació/Actiu explotació	10,0	12,4	11,2	10,8
Resultat net més despeses financers/Actiu total	12,8	18,2	17,9	18,3
Resultat després d'impost societats /Patrimoni net	8,8	15,1	15,0	15,0
Autofinançament/Patrimoni net	9,0	18,3	17,7	21,8
% variació anual valor afegit	-11,0	12,9	12,0	13,2
Patrimoni net/Total passiu	64,1	58,6	63,3	70,1

Les dades d'aquest quadre deixen molt clar el que ja s'ha dit anteriorment: les empreses catalanes petites i mitjanes tenen uns índexs de rendibilitat superiors a Catalunya que a la resta d'Espanya, mentre que a les empreses grans succeeix el contrari.

L'anàlisi comparativa per sectors i dimensions ens demostra que la conclusió basada en dades de conjunt, a la qual vam arribar en estudiar el quadre núm. 24, en el sentit que la rendibilitat de l'empresa espanyola és superior a la catalana, s'explica probablement més pels biaixos de les respectives mostres de Catalunya i resta d'Espanya que no pas per ser un fet real.